

MARTIN ŠRAJER / 10. 10. 2016

Takový je život

Syrové česko-německé drama s mezinárodním obsazením je v kontextu prvorepublikové tvorby počinem tematicky i stylisticky ojedinělým. Mimo jiné dokládá, že zvýšená míra sociálního vědomí nebyla vlastní pouze sovětským filmařům.

Levicově orientovaný novinář a filmový teoretik Carl Junghans (1897–1984) začínal u filmu jako střihač a překladatel titulků. V roce 1925 napsal pod vlivem narůstající socioekonomické nestability Výmarské republiky scénář sociálního dramatu *Die Wäscherin* (Pradlena) o sedmi dnech života chudé pracující žen. Půdorys příběhu Junghans přejal ze Zolova románu o zhoubném vlivu alkoholu *Zabiják*.^[1]

Marně se Junghans v následujících letech pro realizaci scénáře snažil ve své vlasti najít producenta.^[2] V létě 1929 se proto odebral do Prahy, kde svůj text nabídnul herci Theodoru Pištěkovi (1895–1960). S levicí rovněž sympatizujícího představitele bodrých pantátů zaujala možnost zahrát si pro změnu nekomedialní postavu a vystoupit z „kondelíkovského“ stínu.^[3] Roli obhroublého pijana, který má zásadní problémy s osobní hygienou a sebeovládáním (v jedné ze sugestivních scén jej manželka musí pacifikovat se sekáčkem na maso v ruce), po přečtení scénáře přijal.

Na podzim 1929 se Junghans s Pištěkem dohodli na společné výrobě filmu a začali shánět potřebný kapitál. *Takový je život* vznikl pod hlavičkou firmy Starfilm, kterou za účelem výroby filmu založil Pištěk s jistým Václavem Bukáčem. Natáčení trvalo pouhých čtyřadvacet dní. Dva týdny se točilo v ateliérech Na Kavalírce, deset dnů v pražských exteriérech. Průběžně ovšem musely být sháněny další finance, neboť rozpočet z původně plánovaných 80 tisíc Kčs postupně vzrostl na dvě stě tisíc. Pištěk, jehož finanční pozici ještě oslabil ničující požár ateliérů Na Kavalírce, v nichž byl spolupodílníkem, splácel věřitelům vzniklý dluh až do roku 1941.

Německá premiéra filmu proběhla v berlínském Ufa-Theater v březnu 1930. Němečtí recenzenti nešetřili slovy chvály. V berlínském večerníku *Tempo* byl Junghansův film

označen za jeden z „nejgeniálnějších posledních doby.“ [4] Podle časopisu *Filmkurier* se jednalo o „dokonalé dílo“ [5] a *Prager Arbeiterzeitung* psal o filmu, „jenž hned na začátku zaujme diváka a zatáhne ho do pozvolna se vyvíjejících her osudu, takže se mu až zatají dech.“ Recenze pokračovala ve stejně vzletném duchu: „Málokdy je tak ticho v biografu, málokdy bylo pohnutí tak jednotné, jako v tomto filmu. Po celou dobu visel nad diváky mrak, jenž každým okamžikem hrozil propuknouti v proudy slz.“ [6]

Označit tragický příběh chudé pradleny, která musí žít svého manžela, zhýralého opilce, i dceru, jež přišla o práci, za necenzurovaný pohled na život nižších sociálních vrstev, by nebylo zcela přesné. Cenzura filmu totiž po jeho předložení československému Ministerstvu vnitra v polovině dubna 1930 proběhla. Pětice členů cenzurního poradního sboru uvedení filmu podmínila vystřížením několika scén. [7] I bez nich byl *Takový je život* klasifikován jako mládeži mladší šestnácti let nepřístupný.

Teprve po nadšených německých ohlasech a na základě Pištěkovy přímly u vybraných kinařů proběhla 9. května 1930 v méně významných pražských kinech Flora, Koruna a Roxy československá premiéra. Na možnou příčinu zanedbatelného zájmu o podobně neveselý film poukázal ve své recenzi pro *Večerník Práva lidu* Josef Trojan: „Při zbytečné ilustrativnosti je i celková tendence filmu falešná, protože v době, kdy nás všude ovládá pesimismus, není třeba to ještě zdůrazňovat ukazováním tragédie dělníka-opilce.“ [8] Podobně malé zaujetí projeví diváci, dávající přednost nové atrakci – zvukovému filmu. Naturalistické drama, promítané v poloprázdných sálech, bylo z kin po týdnu staženo.

Málo platné tak bylo nadšení levicových autorů z okruhu Film-foto skupiny Levé fronty. Vznik podobně uvědomělého díla ze života manuálně pracujících vítal v *Národním osvobození* Jiří Lehovec („Bylo by hanbou našeho publika, kdyby tento film zde nedošel úspěchu“) [9] a ve *Večerníku Rudého práva* zas Lubomír Linhart („Pištěk tu dokázal, že dovede mnohem více, nežli mu umožňují hloupá libreta českých filmů“). [10]

K obnovené premiéře filmu s nově nahranou hudbou Zdeňka Lišky, s hluky plnicími dramatickou funkci a mluveným úvodním slovem mělo podle původního plánu dojít již na konci roku 1958. Kvůli problémům s ozvučením ale Ústřední půjčovna filmů divákům podobnou tečku za rokem, v němž se mohutně slavilo výročí šedesáti let

československé kinematografie, nabídnout nemohla.

První ozvučená kopie filmu byla nakonec hotova až na konci května 1959. O čtyři měsíce později vstoupil *Takový je život* ve společnosti krátkého dokumentárního filmu *Leonardo da Vinci* do kin. Tentokrát s mnohem větší propagací, než jaké se mu dostalo v roce 1930. V distribučním listu byl předpokládán zájem u „náročných diváků.“ Těch se našlo dost nejen v Československu, ale také v zahraničí. Zájem o *Takový je život* v následujících letech projevil Britský filmový ústav, Kubánská filmotéka, newyorské Muzeum moderního umění i návštěvníci Expa v Montrealu.

Zvuk se pod vedením Elmara Klose nahrával k nejstarší dochované kopii filmu ještě z doby před provedením cenzurních zásahů. Nově byly vytvořené také mezititulky, vyznačující se oproti mezititulkům původním větší stručností (jde pouze o názvy jednotlivých kapitol). Junghans rekonstruovanou verzi zhlédl koncem roku 1964. Ocenil sice celkově vysokou úroveň Liškovy hudby, ale zároveň vyjádřil nesouhlas s některými použitými hudebními motivy (např. dechovka). Stejná kopie se letos stala zdrojem pro digitální restauraci filmu Národním filmovým archivem.

Po obnovené premiéře bylo rámování snímku pochopitelně odlišné než za první republiky. Noviny psaly o oslavě prostého života proletářské ženy, kterou by zejména mladí diváci měli sledovat jako výstražné svědectví o době, kterou k vlastnímu štěstí nezažili. *Takový je život* se na stránkách dobového tisku octnul ve společnosti sociálně realistických prvorepublikových dramat jako *Svítání* (1933), *Batalion* (1937) nebo *Lidé na kře* (1937), které byly na akcích typu „Počátky proletářského umění ve střední Evropě“ prezentovány coby zárodky pokrokové tradice, na kterou po válce navázali socialističtí umělci.

Film dnes vedle nekaširovaného vykreslení prostředí a střízlivého herectví Pištěka a ruské herečky Very Baranovské (1885–1935)^[11] upoutá svým dynamickým stříhem, viditelně ovlivněným revolučními filmy sovětských montážníků (např. sekvence na Karlově mostě nebo tanec ženy na stole v krčmě). Právě snaha vyhnout se omezením daným nemotornou zvukovou aparaturou a nemuset se omezovat v rychlosti stříhu a pohybu kamery, přispěla společně s omezenými finančními prostředky k rozhodnutí natočit *Takový je život* navzdory dostupnosti zvukové technologie jako němý film.

Po krátkém působení v Moskvě, kam byl svými ruskými kolegy pozván právě pro pozoruhodné kvality svého sugestivního dramatu, roztočil Junghans v roce 1933 v česko-německé koprodukcí romanci *A život jde dál*, volně navazující na *Takový je život*. Natáčení započalo v létě 1933 v okolí Splitu. Stejně jako v případě dřívějšího filmu se ale režisér potýkal s nedostatkem kapitálu, jenž se v tomto případě stal osudným. Junghans se režie pro neshody s výrobcem a některými členy štábu vzdal a film byl dokončen bez jeho účasti.

Takový je život (ČSR 1929), režie: Carl Junghans, scénář: Carl Junghans, kamera: Laszlo Schäffer, architekt: Ernst Meiwers, hrají: Vera Baranovskaja, Theodor Pištěk, Mária Ženíšková, Jindřich Plachta, Manja Kellerová a další. 63 min. Obnovená premiéra: 20. 10. 2016

Poznámky:

[1] Přestože alkoholismus není dominantním motivem vyprávění, po své obnovené premiéře v roce 1959 byl *Takový je život* zařazen na seznam filmů s protialkoholní tematikou.

[2] Mnoho nechybělo k uzavření kontraktu se společností Prometheus, sdružující levicové filmaře a spolupracující s německou komunistickou stranou. Junghans ale odmítnul změnit konec filmu. Podle představ Promethea měl film vrcholit pouliční demonstrací. Zřejmě ne náhodou vznikl v produkci společnosti ve stejné době námětově podobný film *Cesta matky Krausenové ke štěstí* (1929).

[3] Kondelík byl postavou z románu Ignáta Herrmana *Otec Kondelík a ženich Vejvara*, který se stal podkladem pro několik lidových komedií.

[4] Brož, Jaroslav, Frída, Myrtil, Junghansův *Takový je život*. *Film a doba*, č. 1, 1969, s. 32.

[5] *Sedm klasických filmů světové kinematografie*. Praha: Československý státní film, 1956, s. 4.

[6] Tamtéž.

[7] V I. dílu byla zamítnuta scéna, ve které návštěvník salonu pro manikúru sahá manikýrce pod stolem na kolena, a scéna, v níž se objímá muž pradleny se sklepnicí na pohovce. Z II. dílu byla zamítnuta scéna, ve které muž po návratu z hostince „béře“ do rukou nočník, z III. dílu scéna, v níž jde opilý muž namísto do bytu na záchod, a z V. dílu scéna s ordinujícím lékařem, který píše do bloku číslici 150 a pak útržek ukáže dívce a zmačkaný zahodí.

[8] Brož, Jaroslav, Frída, Myrtil, Junghansův Takový je život. *Film a doba*, č. 1, 1969, s. 27.

[9] Tamtéž, s. 28.

[10] Tamtéž, s. 28.

[11] Herečku uplatňující Stanislavského metodu herectví proslavila zejména titulní role v Pudovkinově *Matce* (1926). Po emigraci z Ruska natáčela kromě Československa také v Německu a Francii, kde v roce 1935 zemřela.